

Fényes Elek (1807-1876)

A modern magyar statisztika kezdetei

VARGA BEATRIX

Tanszékvezető egyetemi docens

Miskolci Egyetem

2026. Február 3.

Fényes Elek nem csak leíró statisztikus

- Fényes Elek nem pusztán adatgyűjtő
- Műveiben teljesedett ki a magyar leíró statisztika
- A statisztikát rendszerszerűen művelte
- Válasz a az információhiányra

A reformkori környezet

- Megbízhatatlan adatok, töredezett ismeretek
- Idegennyelvű, külföldi szerzők leírásai
- Torz kép az ország gazdasági, társadalmi viszonyairól
- A reformpolitika egyre inkább igényelte az adatokat
- Feudálisan szétagolt ország

Statisztikai munkássága

- Empirikus adatgyűjtés
- A adatok összevetése, ellenőrzése
- Források megjelölése
- Tévesnek bizonyult adatainak folyamatos korrigálása
- Adatok korlátainak felismerése, bemutatása
- Strukturált, közigazgatási logikára épülő rendszerezés
- Szigorú tárgyilagosság
- Kora külföldi szakirodalmának ismerete

Statisztikai tevékenység eszköz

- Az elmaradottságot bemutatása
- A változás, beavatkozás szükségének láthatóvá tétele
- A társadalmi, gazdasági problémákra a figyelemfelhívás
- Az ország természeti adottságainak megismertetése
- Az iparosításhoz szükséges természeti javak igazolása

Ipar-, és Kereskedelmi statisztika

- 1840-től kiterjesztette munkáját az iparstatisztikai adatok gyűjtésére.
- Ez a szemlélet túlmutatott Széchenyi István gazdaságpolitikai elképzelésein, amelyek a mezőgazdaság fejlesztését tekintette elsődlegesnek.
- Jól illeszkedett Kossuth Lajos iparosítást sürgető programjához.
- Részt vett a honi ipar pártolását célzó mozgalmakban.

1848-1949

- ismert tudós
- közéleti szereplő
- a haladó értelmiségi hálózat tagja
- a titkosrendőri megfigyelés alatt áll
- szabadságharc bukásával tudományos és közéleti pályája derékba tört

Legfontosabb művei

- 1836-1840 ***Magyarországnak és a hozzá kapcsolt tartományoknak mostani állapota statisztikai és geographiai tekintetben***
- 6 kötetes mű
- 175 ív, 2828 nyomtatott oldal
- A Tudományos Akadémia: 200 forint nagyjutalom
- Előbb az Akadémia levelező tagja, majd rendes tagja

Legfontosabb művei

- 1842–1843. ***Magyarország statisztikája***
- 3 kötetes mű
- Összehasonlítások alkalmazása
- a leíró módszert felváltotta az elemzés
- A magyarság népessége nem 2,5 millió fő, hanem 4 millió főnél is több
- A Tudományos Akadémia: 200 forint nagyjutalom megosztva

Hányatott sors

- 1856-ban nem foglalhatja el a Debreceni Református Kollégium által felkínált tanári állást
- hivatalos statisztikai szolgálat meginduló adatgyűjtései
- Akadémia működési rendje megváltozik
- A statisztika és a rokontudományok gyors változáson mentek keresztül
- Székfoglaló beszéd elmaradása

Tudományos hagyaték

- Munkái ma is megkerülhetetlen források.
- Fogalmai, rendszerezései iránytűként szolgáltak.
- Művei híven tükrözik a magyar nép tájszemléletét,
- Megörökítették a népi tájnevek egész sorát
- 1830–40-es évektől az első népszámlálásig ma is Fényes adatait fogadja el a szakirodalom

Felhasznált irodalom

Kézikönyvtár / A múlt magyar tudósai / Fényes Elek A KÖZÉLET SODRÁBAN (1843–1849)

<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/MuMaTu-a-mult-magyar-tudosai-1/fenyeselek-170C/a-kozelet-sodraban-18431849-172D/>

SZASZKÓNÉ DR. SIN ARANKA : Adalékok Fényes Elek pályájához KSH Statisztikai Szemle 1998/1998_03/1998_03_

Microsoft Word - szaszko.DOC

PALÁDI-KOVÁCS ATTILA: Fényes Elek AKADÉMIAI KIADÓ BUDAPEST 1976

Köszönöm a figyelmet!

Varga Beatrix
beatrix.varga@uni-miskolc.hu

MTA

